

Аліна Войчук

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Україна

ЗАСНУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА В УКРАЇНІ

Alina Voichuk

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

THE ORIGIN AND ESTABLISHMENT OF THE INSTITUTE OF PRESIDENCY IN UKRAINE

The article deals with the president's institute in Ukraine that is an integral element of the political system. The reasons that led to the emergence and spread of the president's institute in Ukraine are analyzed. The stages of the formation of the president's institute in Ukraine are distinguished: from the status of the president of the parliamentary-presidential republic (in accordance with the laws of Ukraine that were adopted on July 5, 1991) through the status of the president of the presidential republic (according to the Constitutional Treaty between the Verkhovna Rada and the President of Ukraine that was adopted on July 5, 1991) presidential-parliamentary republic (in accordance with the Constitution of Ukraine that was adopted on June 28, 1996) to the status of president of the parliamentary-presidential republic (according to the constitutional reform of 2004).

Keywords: president's institute, President of Ukraine, form of government, constitutional reform.

Розвиток сучасного демократичного суспільства в Україні багато у чому завдячує своїй появі інституту президента. Його становлення та розвиток в значній мірі визначаються формою правління, усталеними політико-правовими традиціями, політичною кон'юнктурою, розкладом соціальних сил в державі, менталітетом народу, соціально-економічними і духовними факторами. При цьому велику роль у функціонуванні інституту президента у кожній країні відіграє суб'єктивний фактор, а саме постать політичного лідера.

Серед численних досліджень і публікацій, у яких висвітлюються питання заснування та становлення інституту президента в Україні, особливої уваги заслуговують праці таких дослідників: С. Агафонова, Д. Белова, О. Волошук, М. Дмитренко, М. Зелінської, І. Костицької, Н. Плахотнюк, Ю. Стасюк, В. Сухоноса, О. Чернишевич, В. Шатіла та ін.

Метою статті є аналіз становлення інституту президента в Україні.

До проголошення незалежності Україна була радянською республікою, що характеризувалася повновладдя рад як представницьких органів державної влади. Функції глави держави виконувала Президія Верховної Ради, яка була постійно діючим органом влади. Тобто вона виступала колегіальним главою держави.

У статті 2 Конституції УРСР 1978 року зазначалося, що вся влада в Україні належить народу і народ здійснює її через Ради народних депутатів¹. Ради становили єдину систему представницьких органів влади, ради нижчого рівня підпорядковувалися радам вищого рівня. Вони обиралися безпосередньо населенням або радами нижчого рівня. Всі інші органи державної влади бути підконтрольні та підзвітні Радам. Таким чином, при такій структурі влади не міг існувати інститут президента.

Становлення інституту президента в Україні необхідно розглядати у тісному взаємозв'язку з процесами, які виникали у державно-правовій сфері в Радянському Союзі, оскільки 15 березня 1990 року третім позачерговим З'їздом народних депутатів вводилася посада Президента СРСР.

---

¹ Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1978 (Верховна Рада Української РСР). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09>> (2019, травень, 14).

Метою цієї політико-правової акції були: демонтаж командно-адміністративної системи; формування правової держави; використання принципу поділу влади; врахування зарубіжного досвіду. Вибори першого Президента СРСР були проведені безпосередньо на 3'їзді народних депутатів таємним голосуванням. Ним був обраний тодішній Голова Верховної Ради СРСР М. Горбачов.

Після запровадження посади Президента СРСР почали запроваджуватися аналогічні пости у союзних республіках колишнього Радянського Союзу ще до їх виходу зі складу СРСР. Варто зазначити, що цей процес був обумовлений слабкістю М. Горбачова, який не наполіг на тому, щоб в СРСР був лише один президент. Разом з тим слід врахувати те, що в радянській державі майже 70 років функціонував колегіальний президент в особі КПРС, Президії Верховної Ради СРСР та, відповідно, не було досвіду діяльності одноособового президента¹.

На становлення інституту президента вплинуло і те, що в республіках з текстів конституцій вилучили статтю 6, у якій йшла мова про КПРС як головну та керуючу силу суспільства. Легітимні можливості керувати усім і усіма з боку комуністичної партії були зняті і, без сумніву, постала необхідність введення у структуру державного механізму такого органу, який міг би стати консолідуючим чинником. Саме ним ставав президент як глава держави².

Центральною проблемою інституціоналізації президентства в той період стало конституційно-правове визначення та закріплення оптимального обсягу повноважень глави держави, порядку його обрання, міри втручання в формування державного апарату, контролю за діяльністю останнього та здійснення державної політики. Політичні сили, що обстоювали необхідність запровадження в Україні посади президента, пропонували, як правило, одну з трьох альтернатив трансформації радянської республіки: президентська, президентсько-парламентарна, парламентарно-президентська.

Необхідність введення в Україні поста президента знаходила відображення у партійних програмах. Йдеться, насамперед, про програму Української селянської демократичної партії, прийняту 9 червня 1990 року, у ній передбачалося у державно-правовому напрямі набуття державного та політичного суверенітету України і введення у ній інституту президента. Згідно з програмою Української народно-демократичної партії, прийнятою 16 липня 1990 року, Україна мала бути побудована як парламентарна республіка, котру очолює Президент України, обраний шляхом загальних, рівних, прямих виборів таємним голосуванням³. У Декларації Народної партії України, прийнятій 22 вересня 1990 року, записано: метою НПУ є “побудова мирним шляхом самостійної парламентарної республіки”, НПУ виступає за “прямі вибори президента республіки”⁴.

Для введення в Україні, як і в інших країнах СНД, поста президента існували як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Зокрема, необхідно було реформувати економіку на ринкових засадах, суттєво змінити політичну систему, вирішити безліч соціальних проблем, утвердитися Україні як рівноправному суб'єкту міжнародних відносин, налагодити зв'язки з країнами колишнього СРСР. Все це вимагало нових підходів. Інститут президента виник не як результат суб'єктивного бажання й інтересу відповідних політичних сил, а як об'єктивна вимога часу. Крім того, значна частина державно-управлінської еліти України була у той час зацікавлена у введенні в державну структуру України посади президента. Це мало значення і для забезпечення стабільного розвитку держави.

Зважаючи на ці та інші фактори, у липні 1991 року було засновано пост Президента Української РСР. Законом Української РСР “Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР” від 5 липня 1991⁵ Конституція Української РСР 1978 року була доповнена новою главою 12 “Президент Української РСР”. Президент спочатку був визнаний як найвища посадова особа і глава виконавчої влади, а

¹ Шаповал, В.М. (2004). *Конституція і виконавча влада*. Київ: Юрінком Інтер, 70-72.

² Шаповал, В.М. (2004). *Конституція і виконавча влада*. Київ: Юрінком Інтер, 72.

³ Гарань, О.В. (1991). *Україна багатопартійна: програмні документи нових партій*. Київ: МП “Пам'ятки України”, 98.

⁴ Гарань, О.В. (1991). *Україна багатопартійна: програмні документи нових партій*. Київ: МП “Пам'ятки України”, 136-137.

⁵ Закон про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР 1991 (Верховна Рада Української РСР). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-12/ed19910705> (2019, травень, 14).

у лютому 1992 року за статтею 114-1 президент став не лише главою виконавчої влади, а й главою держави. Закон встановив, що “Президент Української РСР обирається громадянами Української РСР на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на п’ять років” (ч. 1 ст. 114)¹.

Президент Української РСР наділявся широкими повноваженнями відповідно до основних сфер державної діяльності. До конституційних повноважень президента у законодавчій сфері належало право законодавчої ініціативи, підписання та оприлюднення прийнятого парламентом закону (промульгація), право вето, яке може бути подолане більшістю від конституційного складу парламенту.

У сфері виконавчої влади президент здійснював керівництво Кабінетом Міністрів України, забезпечував взаємодію органів державної виконавчої влади з Верховною Радою України, представляв для затвердження Верховною Радою кандидатуру Прем’єр-міністра України та про звільнення його з посади, а також кандидатури на посади Державного міністра з питань оборони, національної безпеки і надзвичайних ситуацій, Міністра внутрішніх справ, Міністра фінансів, Міністра юстиції, Голову Комітету державної безпеки. Він також представляв Верховній Раді проект державного бюджету та звіт про його виконання. Президент України наділявся правом видавати укази про амністію та давати тлумачення прийнятих ним актів.

До конституційних повноважень президента у сфері зовнішньополітичної діяльності належало право представляти державу у зовнішніх зносинах, призначати та відкликати послів та інших дипломатичних представників, акредитувати дипломатичних представників інших держав, вести переговори, укладати та ратифікувати міжнародні договори. У сфері оборони йому належало право бути верховним головнокомандуючим збройних сил, оголошувати надзвичайний стан у державі.

Перші вибори Президента Української РСР відбулися 1 грудня 1991 року – одночасно з проведенням всеукраїнського референдуму з питання про підтвердження Акта проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року. Президентом України у першому турі було обрано Голову Верховної Ради Л. Кравчука. Головою парламенту України став І. Плющ.

Таким чином, заснування поста Президента Української РСР привело до конституційного закріплення принципу поділу державної влади і зміни форми державного правління. В Україні на зміну радянській республіці був запроваджений парламентарно-президентський різновид змішаної республіки, – оскільки Верховна Рада Української РСР наділялася широкими повноваженнями щодо формування Кабінету Міністрів Української РСР.

Відразу після виборів президента стали виникати суперечності між ним і Верховною Радою України. Неусталеність інституту президента в системі органів державної влади була пов’язана з відсутністю Конституції України, де б цей інститут був відповідним чином закріплений. У той час до кінця 1994 року майже у всіх колишніх республіках СРСР були прийняті конституції, а в Україні процес її прийняття тривав довше, хоча розпочався ще 1992 року.

Визначальним етапом на шляху прийняття Конституції України став Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України “Про основні засади організації і функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України” від 8 червня 1995 року². Названий документ має яскраво виражений політичний характер і був пов’язаний з жорстким протистоянням між виконавчою та законодавчою гілками влади. Це був компромісний документ, який посилював у державному механізмі позиції президента.

Президентові Україні присвячувався третій розділ у Конституційному Договорі. У сфері виконавчої влади глава держави мав право формувати уряд без участі парламенту: “Президент України у місячний строк після вступу на посаду або з дня відставки попереднього складу Уряду призначає Прем’єр-міністра України, формує новий склад Уряду України – Кабінет Міністрів

¹ Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1978 (Верховна Рада Української РСР). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09>> (2019, травень, 14).

² Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України 1995 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>> (2019, травень, 14).

України” (ч. 1 ст. 22). Президент отримав право формувати не тільки уряд, а й призначати голів та заступників голів місцевих державних адміністрацій. Він мав право створювати, реорганізувати, ліквідувати центральні органи виконавчої влади України (п. 5 ст. 24). Суттєве значення мало те, що президент отримав право скасовувати акти центральних і місцевих органів державної виконавчої влади у разі їх невідповідності Конституції та законам України (п.6 ч. 1 ст. 24)¹.

До конституційних повноважень президента в сфері законодавчої влади належало право видавати укази, право законодавчої ініціативи, право вето, право подавати щорічні та позачергові послання до парламенту, право подавати на розгляд парламенту проекту держбюджету. Він отримав право видавати укази з питань економічної реформи, не врегульованих чинним законодавством України. Не встановлювалося, що акти президента (укази і розпорядження) підлягали контрасигнуванню.

У сфері судової влади глава держави мав право подавати кандидатури для призначення Верховною Радою Голови Конституційного Суду, призначати половину складу Конституційного Суду, подавати кандидатури для призначення парламентом на посади Голови Верховного Суду, Голови Вищого арбітражного суду, призначати суддів Верховного Суду та Вищого арбітражного суду, а також право призначення за поданням Міністерства юстиції загальних та арбітражних суддів. Окрім цього, Президентові України належало право здійснювати помилування та видавати указ про амністію.

Повноваження президента у сфері зовнішньої політики, національної безпеки та оборони залишалися такими самими, як і згідно з законами, які були прийняті Верховною Радою у липні 1991 року.

Проаналізувавши правовий статус Президента України відповідно до цього документа, є всі підстави вважати, що в Україні було встановлено президентсько-парламентарну форму правління зі значним розширенням повноважень глави держави щодо формування і функціонування Кабінету Міністрів України і звуженням відповідних повноважень Верховної Ради України. Це фактично була президентська республіка.

Нова Конституція України² була прийнята 28 червня 1996 року. Вона зберегла президентсько-парламентарний різновид змішаної форми республіканського правління з розширенням повноважень парламенту щодо формування уряду порівняно з Конституційним Договором.

У Конституції України 1996 року міститься окремий розділ “Президент України”, в якому безпосередньо визначається статус глави держави.

Президент України вже не визнавався ні главою виконавчої влади, ні главою уряду. Однак за ним зберігалась вирішальна роль у формуванні Кабінету Міністрів і водночас посилювалась політична відповідальність останнього перед главою держави. Президент України також “призначає за поданням Прем’єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах” (п. 10 ч. 1 ст. 106); “скасовує акти Кабінету Міністрів України та акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим” (п.16 ч. 1 ст.106)³.

Повноваження Верховної Ради щодо формування Кабінету Міністрів, отже, полягали лише у наданні нею згоди на призначення Президентом України Прем’єр-міністра. Щоправда, за новою Конституцією Верховна Рада могла прийняти резолюцію недовіри Кабінетові Міністрів (ч.1 ст.87), що має наслідком відставку Кабінету Міністрів (ч.4 ст.115). За Президентом України збереглися повноваження щодо утворення, реорганізації та ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. На цей раз – за поданням Прем’єр-міністра (п.15 ч.1 ст.106)⁴.

¹ Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, 1995 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>> (2019, травень, 14).

² Конституція України, 1996 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (2019, травень, 14).

³ Конституція України, 1996 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (2019, травень, 14).

⁴ Конституція України, 1996 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (2019, травень, 14).

Отже, Конституція України 1996 року, прийнята, як відомо, під тиском Президента України Л. Кучми, по суті, повністю підпорядкувала йому виконавчу владу. Нею було передбачено не баланс, а скоріше конфліктність виконавчої та законодавчої влади, що негативно впливала на дієздатність держави. Так виникла необхідність в конституційній реформі. Її головним завданням мало бути внесення змін до Основного Закону з метою вдосконалення взаємовідносин між вищими органами державної влади – Кабінетом Міністрів, Верховною Радою та Президентом України.

Вплив на реалізацію конституційної реформи здійснили президентські вибори в Україні 2004 року. Законопроект щодо змін в Основному Законі став частиною компромісу між опозицією і владою під час Помаранчевої революції.

8 грудня 2004 року на позачерговій сесії Верховна Рада ухвалила “в пакеті” Закон України “Про внесення змін до Конституції України” (№4180)¹. Відповідно до закону Україна з президентсько-парламентарної республіки ставала парламентарно-президентською. Різниця між цими різновидами змішаної форми правління полягає в тому, хто відіграє визначальну роль у формуванні і функціонуванні уряду – парламент (парламентарно-президентська республіка) чи президент (президентсько-парламентарна республіка).

За оновленою Конституцією України вирішальну роль у формуванні Кабінету Міністрів України стала відігравати Верховна Рада України. Вона стала призначати не тільки главу уряду, а й, за його поданням, інших членів Кабінету Міністрів (крім Міністра оборони і Міністра закордонних справ, які призначалися парламентом за поданням Президента України). Якщо раніше Кабінет Міністрів України складав повноваження перед новообраним Президентом України (ч. 1 ст. 115), то тепер він складає повноваження перед новообраною Верховною Радою України (ч. 1 ст. 115)².

Як і раніше, існувала подвійна політична відповідальність уряду – перед президентом та парламентом. Основний Закон встановлював: “Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією” (ч. 2 ст. 113)³.

Конституційні зміни також стосувалися процедури відставки уряду. Якщо раніше Президент України міг відправити Прем'єр-міністра України (а значить, й увесь склад Кабінету Міністрів України) у відставку, то згідно з конституційними змінами він міг лише запропонувати Верховній Раді розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів і вже вона мала вирішувати питання про його відставку (ч. 3 ст. 115)⁴.

Окрім того, Президент України позбавлявся права скасування актів Кабінету Міністрів України (п. 16 ч. 1 ст. 106), а міг тільки зупинити їх дію з мотивів невідповідності Конституції України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності (п. 15 ч. 1 ст. 106). Також конституційні зміни до Основного Закону позбавляли Президента України, за поданням глави уряду утворювати, реорганізовувати та ліквідувати міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Відповідні повноваження передавалися Кабінету Міністрів України (п. 9 ст. 116)⁵.

Таким чином, глава держави позбавлявся дієвих важелів впливу на парламент та уряд. Значне звуження повноважень Президента України В.Ющенко у сфері виконавчої влади на користь Верховної Ради та Кабінету Міністрів, який вже не міг бути відправлений главою держави у відставку, мало наслідком різке загострення відносин між президентом, з одного боку, парламентом та урядом – з іншого, та незаконне дострокове припинення Президентом України В. Ющенком повноважень Верховної Ради у квітні 2007 року.

Подальші зміни повноважень Президента України та закріплення його зміненого конституційно-правового статусу диктувалися політичними подіями 2010 року. Конституційний

¹ Закон про внесення змін до Конституції України, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, травень, 14).

² Закон про внесення змін до Конституції України, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, травень, 14).

³ Закон про внесення змін до Конституції України, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, травень, 14).

⁴ Закон про внесення змін до Конституції України, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, травень, 14).

⁵ Закон про внесення змін до Конституції України, 2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, травень, 14).

Суд України ухвалив у вересні 2010 року рішення про неконституційність Закону України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. Відповідно поновлювалася дія Конституції України у редакції 1996 року, за якою Україна ставала президентсько-парламентарною республікою. Передбачалося розширення повноваження Президента України щодо формування Кабінету Міністрів, тобто відбулося фактичне підпорядкування уряду, всієї вертикалі виконавчої влади главі держави.

Після політичних подій у 2013-2014 років та “Революції Гідності” було ухвалено Закон України “Про відновлення дії окремих положень Конституції України” від 21 лютого 2014 року № 742-VII¹. Законом відновлювалася дія Закону України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. За конституційними змінами в Україні натомість президентсько-парламентарної відновлювалася парламентарно-президентська форма республіканського правління, яка суттєво обмежувала повноваження глави держави щодо формування і функціонування уряду. Однак за Президентом України збереглися значні повноваження у сфері законодавчої (право звертатися із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України, право призначати вибори до Верховної Ради України, право розпускати Верховну Раду України, право накладати вето на закони, право законодавчої ініціативи, право звертатися до Конституційного суду з приводу встановлення відповідності Основному Закону правових актів Верховної Ради), так і виконавчої (внесення до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України, призначення глав місцевих державних адміністрацій за поданням Кабінету Міністрів України, зупинення дії актів уряду з мотивів їх неконституційності, скасування рішень місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України) влади.

Таким чином, становлення інституту президента в Україні пов’язано з трансформацією форми державного правління: від статусу президента в президентській республіці (глава держави і глава виконавчої влади) до статусу президента в президентсько-парламентарній республіці (глава держави і фактичний глава виконавчої влади) через статус президента в парламентарно-президентській республіці (глава держави і фактичний глава виконавчої влади) до встановлення, в перспективі, статусу президента в парламентарній республіці (глава держави). Перехід до парламентарної форми правління передбачає: послаблення права вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, яке може бути подоланим більшістю голосів від конституційного складу Верховної Ради України; контрасигнування більшості актів Президента України Прем’єр-міністром України та міністрами; призначення Верховною Радою Міністра оборони України і Міністра закордонних справ України за поданням не Президента України, а Прем’єр-міністра України; обмеження права законодавчої ініціативи Президента України, тільки тими питаннями, які стосуються сфер національної безпеки, оборони і міжнародних відносин; призначення голів місцевих державних адміністрацій на посаду і звільнення з посади не Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України, а Кабінетом Міністрів України за поданням Прем’єр-міністра України.

References:

1. Garan, O.V. (1991). *Ukraina bagatopartijna: programni dokumenti novih partij* [Ukraine multi-party: program documents of new parties]. Kyiv: MP “Sights of Ukraine”. [in Ukrainian].
2. *Konstitucijnij Dogovir mizh Verhovnoyu Radoyu Ukrayini ta Prezidentom Ukrayini pro osnovni zasady organizaciyi ta funkcionuvannya derzhavnoyi vladi i miscevoogo samovryaduvannya v Ukrayini na period do prijnyattya novoyi Konstytuciyi Ukrayini 1995* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [The Constitutional Treaty between the Verkhovna Rada of Ukraine and the President of Ukraine on the basic principles of the organization and functioning of state power and local self-government in Ukraine until the adoption of the new Constitution of Ukraine 1995 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>> (2019, May, 14). [in Ukrainian].
3. *Konstytuciya (Osnovnij Zakon) Ukrayinskoyi Radyanskoyi Socialistichnoyi Respubliki 1978* (Verkhovna Rada Ukrayinskoyi RSR) [The Constitution (Basic Law) of the Ukrainian Soviet Socialist Republic 1978 (Verkhovna Rada of Ukrainian SSR)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09>> (2019, May, 14). [in Ukrainian].

¹ Закон про відновлення дії окремих положень Конституції України, 2014 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18>> (2019, травень, 14).

4. *Konstytuciya Ukrayiny 1996* (Verkhovna Rada Ukrajinjy) [The Constitution of Ukraine 1996 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (2019, May, 14). [in Ukrainian].
5. Shapoval, V.M. (2004). *Konstytuciya i vykonavcha vlada* [The constitution and executive power]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
6. *Zakon pro vidnovlennya diyi okremy`x polozhen Konstytuciyi Ukrayiny 2014* (Verkhovna Rada Ukrajinjy) [The law on restoring specific provisions of the Constitution of Ukraine 2014 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18>> (2019, May, 14). [in Ukrainian].
7. *Zakon pro vnesennya zmin do Konstytuciyi Ukrayiny 2004* (Verkhovna Rada Ukrajinjy) [The law on amending the Constitution of Ukraine 2004 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>> (2019, May, 14). [in Ukrainian].
8. *Zakon pro zasnovannya posta Prezidenta Ukrayinskoyi RSR i vnesennya zmin ta dopovnen do Konstytuciyi (Osnovnogo Zakonu) Ukrayinskoyi RSR 1991* (Verkhovna Rada Ukrayinskoyi RSR) [The law on the establishment of the post of the President of the Ukrainian SSR and the introduction of amendments and additions to the Constitution (Basic Law) of the Ukrainian SSR 1991 (Verkhovna Rada of Ukrainian SSR)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-12/ed19910705> (2019, May, 14). [in Ukrainian].